

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КУЗЬМА Вікторія Юрїївна

УДК 341.176:061.1(4)

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА
РАДИ ЄВРОПИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук,
ЛЕВИЦЬКИЙ Тарас Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри міжнародного права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
СМИРНОВА Ксенія Володимирівна,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри порівняльного і європейського права;
кандидат юридичних наук, доцент
ФАЛАЛЄЄВА Людмила Григорівна,
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького
Національної академії наук України,
докторант відділу міжнародного права
та порівняльного правознавства.

Захист відбудеться 16 листопада 2018 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розіслано 12 жовтня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. О. Ульянова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Інтенсифікація співробітництва в рамках міжнародних організацій є тенденцією міжнародно-правових відносин з середини минулого століття і залишається актуальною дотепер. Період першого десятиліття після закінчення Другої світової війни відзначився процесами створення та становлення міжнародних міжурядових організацій (ММО), які поділяють спільні цінності у питаннях захисту прав людини, верховенства права та демократії. Найбільш вагомим результатом міждержавна співпраця досягла на регіональному рівні, зокрема на Європейському континенті, в межах діяльності Ради Європи (РЄ) та Європейського Союзу (ЄС) і їхнього взаємного співробітництва. З підписанням Лісабонських договорів 2007 р. та Меморандуму про взаєморозуміння між Радою Європи та Європейським Союзом 2007 р. їх співробітництво посилюється та набуває інших форм. Більш як за півстолітній період взаємодії між РЄ та ЄС створено договірний та інституційний механізм співробітництва.

Саме ці особливі міждержавні утворення беруть безпосередню участь у формуванні європейського правового простору – Європи без розподільчих ліній. Попри значні відмінності у правовому статусі і природі функціонування, на сьогодні РЄ та ЄС у тісному співробітництві суттєво і ефективно впливають на розвиток права міжнародних організацій, права прав людини і сучасного міжнародного права загалом. Особливої ваги їх співробітництво набуває в світлі виходу Великої Британії зі складу ЄС (т. зв. «*Brexit*») та подолання можливих негативних наслідків цього процесу для європейського правового простору.

Активізація співробітництва між РЄ та ЄС становить значний інтерес для України, яка одним з ключових векторів свого розвитку визначила входження до європейського правового простору. Україна послідовно дотримується цього напрямку, ставши 37-м членом РЄ і активно рухається шляхом європейської інтеграції, визначаючи здобуття членства в ЄС як свою стратегічну мету. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р. та активізація роботи України в межах РЄ в останні роки знаменує собою новий етап правової взаємодії у процесі гармонізації законодавства України з європейськими правовими стандартами. Відповідно, актуальною є потреба в комплексному дослідженні співробітництва саме між регіональними організаціями РЄ та ЄС, та впливу його організаційно-правового механізму на Україну.

Окремі міжнародно-правові аспекти співробітництва між РЄ та ЄС розглядали в своїх дослідженнях наступні українські та зарубіжні вчені: Д. В. Аббакумова, Т. О. Анцупова, О. В. Базов, Ф. Бенуа-Ромер, П. Бірюков, М. Бонд (M. Bond), М. М. Гнатівський, Р. М. Дроздов, Л. М. Ентін, Г. Клебес, М. Колб (M. Kolb), Е. Корну (E. Cornu), О. Кресін,

С. М. Кузнецова, Т. І. Левицький, Л. А. Луць, Н. Б. Мушак, І. С. Піляєв, Й. Полакевич (J. Polakiewicz), Є. В. Попко, В.О. Рябова, А. Є. Санченко, К. В. Смирнова, В. О. Туляков, Л. Г. Фалалєєва, В. Швіммер, І.В. Яковюк, Ж.-К. Юнкер (J.-C. Juncker).

Водночас, проблематика обраної теми дослідження зумовлена необхідністю переосмислення змісту правосуб'єктності ММО з урахуванням нових політичних, правових та економічних умов розвитку. Нормативно-правова основа співробітництва між РЄ та ЄС, окремі правові аспекти взаємодії та особлива форма співробітництва між регіональними ММО традиційного типу та інтеграційним об'єднанням *sui generis* ще не стали об'єктом спеціального вивчення в сучасній науці міжнародного права та потребують окремого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в рамках планових наукових досліджень кафедри міжнародного права Львівського національного університету ім. Івана Франка в контексті теми «Міжнародний-правовий захист прав людини: теорія, сучасність, перспективи» (державний реєстраційний № 01050004926) на 2005-2008 рр. та «Україна в сучасних міжнародно-правових відносинах» (державний реєстраційний № 0117U001397) на 2017-2021 рр.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексне розкриття договірного та інституційного механізму співробітництва між РЄ та ЄС.

У відповідності з цим в дисертації визначено наступні завдання:
розкрити генезу становлення та розвитку співробітництва між РЄ та ЄС;
виділити правові аспекти взаємодії між РЄ та ЄС в процесі розширення ЄС як об'єднання *sui generis*;

з'ясувати особливості впливу співробітництва між РЄ та ЄС на розвиток сучасного міжнародного права;

охарактеризувати міжнародно-правові форми співробітництва між РЄ та ЄС;

розкрити участь ЄС у конвенційному *acquis* РЄ;

виділити особливості приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ЄКПЛ);

охарактеризувати «спільні програми» (СП) як особливу форму міжнародно-правового співробітництва між РЄ та ЄС і Україною та дати визначення цього поняття.

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові відносини, які виникають у процесі співробітництва між РЄ та ЄС.

Предметом дослідження є міжнародно-правові аспекти співробітництва між РЄ та ЄС.

Методи дослідження. Тема дослідження, його мета та завдання, специфіка об'єкта та предмета зумовили його методологічну основу.

Застосування загальнонаукового *діалектичного методу* дало змогу визначити сутність базових понять «співробітництво», «партнерство», «стратегічне партнерство», «демократизація», «міжнародно-правова форма співробітництва між РЄ та ЄС», «спільні програми», а також визначити їх особливості (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.4). За допомогою *історико-правового методу* досліджено генезу та етапи розвитку співробітництва між РЄ та ЄС (підр. 1.1). Аналіз величезної кількості правових актів, ухвалених у рамках ММО, базувався на використанні *формально-юридичного методу (догматичного)* (підр. 1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 2.4). Застосування *порівняльно-правового методу* дало змогу з'ясувати особливості правової природи кожної з організацій (підр. 1.1, 1.3). *Спеціально-юридичний метод* використаний при визначенні особливостей участі ЄС у конвенційному *acquis* РЄ (підр. 2.2, 2.3). *Метод прогнозування* допоміг охарактеризувати можливі варіанти приєднання ЄС до Статуту РЄ, до ЄКПЛ, а також наслідки т. зв. «*Brexit*» (підр. 1.3, 2.3).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження виступили наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених. Вагомий внесок у дослідження різних аспектів діяльності ММО зробили українські вчені – фахівці з міжнародного права, зокрема І. А. Березовська, І. З. Брацук, В. М. Буроменський, О. К. Вишняков, О. О. Грінченко, В. М. Довгань, І. В. Зубар, Т. О. Калмиків, О. В. Київець, О. О. Мережка, М. М. Микієвич, В. І. Муравйов, В. Ф. Опришко, Р. А. Петров, О. В. Плотніков, В. М. Репецький, О. В. Стрельцова, О. В. Тарасов, М. І. Шварцева, О. М. Шпакович, Ю. В. Щокін та ін.

Правові проблеми діяльності ММО висвітлені у працях таких зарубіжних фахівців, як А. Х. Абашідзе, К. І. Александрова, А. Бардсен (A. Bårdsen), Т. М. Бикова, С. Блокменс (S. Blockmans), А. Брабцова (A. Brabcová), Б. Брандтнер (B. Brandtner), І. Броунлі (I. Brownlie), М. Броуєр (M. Breuer), Р. А. Вессел (R. A. Wessel), Б. В. Воурен (B. V. Vooren), М. Герднген, Р. А. О. Гурбанов, М. В. Даніліна, З. Б. Демічева, Л. Р. Джонстон (L. Russell-Johnston), Д. Заккароні, А. С. Ісполінов, С. Ю. Кашкін, Ю. М. Колосов, В. Ловндес (V. Lowndes), І. І. Лукашук, В. І. Маргієв, А. Мохей (A. Mohay), Т. Н. Нешатаєва, Ж. Петуш (J. Petaux), М. Поточний, Л. Пратхет (L. Pratchett), А. Росас (A. Rosas), А. Н. Талалаєв, Б. Н. Топорнін, Г. І. Тункін, Р. Фрід (R. Frid), Д. Хальберстам (D. Halberstam), С. Шмаль (S. Schmahl), О. О. Шибаєва та ін.

Нормативну та емпіричну основу дослідження становлять міжнародно-правові акти, міжнародно-правові звичаї, установчі договори РЄ та ЄС, спільні угоди, рішення ММО та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим у вітчизняній науці міжнародного права спеціальним комплексним дослідженням міжнародно-правових основ та міжнародно-правових форм

співробітництва між РЄ та ЄС. Новизна конкретизується у таких основних положеннях, які були отримані у результаті дослідження:

уперше:

запропоновано авторське визначення поняття «міжнародно-правова форма співробітництва між РЄ та ЄС» як зовнішнього прояву взаємодії між ММО за допомогою сукупності правових засобів, процедур і прийомів, обумовлених метою та способами її реалізації;

встановлено, що стратегічне партнерство між РЄ та ЄС здійснюється як у традиційних для всіх ММО міжнародно-правових формах співробітництва, так і в особливих та інноваційних, притаманних тільки цим європейським об'єднанням, що своєю чергою впливає на еволюцію міжнародно-правового співробітництва інтеграційних утворень з іншими ММО у розвитку нових міжнародно-правових форм співпраці;

визначено, що приєднання ЄС як ММО *sui generis* до багатостороннього міжнародного договору, яким є ЄКПЛ, на особливих умовах шляхом укладання угоди про приєднання «особливого виду» є унікальним випадком у міжнародному праві та в перспективі може отримати закріплення в праві міжнародних організацій та практиці правовідносин між ММО;

запропоновано авторське визначення поняття «спільних програм» (анг. *joint programmes*) РЄ та ЄС як особливої міжнародно-правової форми партнерства між ММО, яка здійснюється за допомогою цілого комплексу організаційно-правових заходів та інструментів, спрямованих на здійснення демократичних перетворень у сфері захисту прав людини, верховенства права та інших сферах за спільної участі обох регіональних організацій і держави їх проведення;

встановлено, що вихід Великої Британії з ЄС (т. зв. «*Brexit*») стане прецедентом у сучасному міжнародному праві та не позначиться на механізмі співробітництва між РЄ та ЄС, однак у випадку відмови від ЄКПЛ (т. зв. «*Exit*») це може мати прямі безпосередні наслідки, що позначаться на світовому правопорядку, системі захисту прав людини та припиненні членства в РЄ;

удосконалено:

підходи щодо правової взаємодії між РЄ та ЄС в процесі розширення ЄС як об'єднання *sui generis*, зокрема визначено, що вступ до РЄ та приєднання до ЄКПЛ є обов'язковим проміжним етапом і виступає *de facto* передумовою для членства в ЄС;

класифікацію форм, у яких відбувається міжнародно-правове співробітництво між РЄ та ЄС, зокрема таких як: договірні, інституційні та комбіновані міжнародно-правові форми співробітництва;

підходи до розуміння положення «про від'єднання» (анг. *disconnection clause*) як особливого типу застережень, які використовуються при приєднанні ЄС як сторони міжнародних договорів, укладених під егідою

РЄ, яке дозволяє ЄС застосовувати власні засоби регулювання, відмінні від тих, що запропоновані відповідною конвенцією, і при цьому виконувати умови договору;

змістовну характеристику участі ЄС у конвенційному *acquis* РЄ як важливого чинника для встановлення і подальшого розвитку єдиних стандартів в європейському правовому просторі, зокрема, на прикладі виходу Великої Британії з ЄС (т. зв. «*Brexit*»), після якого ця держава продовжуватиме залишатися в спільному правовому просторі з іншими державами ЄС (через участь в конвенційному *acquis* РЄ та членство в РЄ загалом);

положення про те, що поряд з тісним співробітництвом між РЄ та ЄС на Європейському континенті відбувається явище регіональної фрагментації, яке характеризується як створенням двох правових режимів в рамках РЄ та ЄС, так і юрисдикційним конфліктом між Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ) та Судом ЄС у сфері захисту прав людини;

набули подальшого розвитку:

обґрунтування впливу співробітництва між РЄ та ЄС на подальший розвиток ММО через виникнення нових форм співробітництва, на прикладі «асоційованого партнерства», розвиток практики участі міжнародних міждержавних організацій та інтеграційних об'єднань у міжнародних договорах інших ММО;

пропозиції щодо способів закріплення на юридичному рівні співробітництва між РЄ та ЄС у формі «асоційованого партнерства»;

твердження про те, що приєднання ЄС до ЄКПЛ шляхом укладання угоди про приєднання «особливого виду» свідчатиме про зародження особливої та «інноваційної» міжнародно-правової форми співробітництва між РЄ та ЄС;

пропозиції щодо подолання наслідків фрагментації у юрисдикційному конфлікті між ЄСПЛ та Судом ЄС у сфері захисту прав людини шляхом приєднання ЄС до ЄКПЛ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження, сформульовані висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – як основа для подальшого дослідження міжнародно-правових аспектів співробітництва між РЄ та ЄС;

правотворчій діяльності – під час розробки міжнародно-правових документів у галузях права міжнародних організацій, права міжнародних договорів, міжнародного права прав людини, права зовнішніх зносин, права ЄС;

правозастосовній діяльності – у роботі Міністерства закордонних справ України і Міністерства юстиції України в рамках співробітництва між РЄ та ЄС, європейської інтеграції України, гармонізації законодавства України з європейськими правовими стандартами та реалізації СП в Україні;

навчальному процесі – при викладанні студентам вищих навчальних закладів курсів «Міжнародне публічне право», «Право міжнародних організацій», «Право Європейського Союзу» та «Правові аспекти діяльності Ради Європи», а також при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних вказівок.

Особистий внесок здобувача. У науковій статті, опублікованій у співавторстві з Т. І. Левицьким «Окремі аспекти впливу Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р. на розвиток права прав людини» значна частина обсягу є особистим науковим доробком здобувача, внесок якого полягає в обґрунтуванні визнання фізичних осіб суб'єктами міжнародного права у зв'язку зі зверненням до Європейського суду з прав людини.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка. Теоретичні положення дисертації доповідалися на семи міжнародних і трьох всеукраїнських науково-практичних конференціях: IV Міжнародна науково-практична конференція «Європейські інтеграційні процеси, проблеми євроатлантичної інтеграції і національна безпека України» (Луцьк, 11-12 жовтня 2007 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція курсантів та студентів (Одеса, 23 листопада 2007 р.); IV Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів та молодих науковців «Українська державність: історія і сучасність» (Маріуполь, 30 листопада 2007 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Європейська і євроатлантична інтеграція та транскордонне співробітництво» (Луцьк, 15-16 травня 2008 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участь в інтеграційних процесах» (Луцьк, 16-17 жовтня 2008 р.); III Міжнародна науково-практична конференція «Право: історія, теорія, практика» (Дніпро, 18-19 листопада 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ» (Львів, 23-24 грудня 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (Харків, 14-15 квітня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні» (Запоріжжя, 21-22 квітня 2017 р.); Заочна науково-практична конференція «Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи» (Львів, 31 жовтня 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення у 8 статтях, з яких опубліковано 6 у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України та 2 статті у зарубіжних періодичних виданнях, а також у 10 тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура роботи зумовлена проблематикою дослідження, його метою, предметом і завданнями. Дисертація складається зі вступу, переліку умовних позначень, двох розділів, які охоплюють 7 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 242 сторінки, з них 41 сторінки – список використаних джерел, який складається з 331 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір і актуальність теми дослідження, ступінь наукової розробки проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання дослідження, об'єкт, предмет, його методологічну, теоретичну та емпіричну основи. Сформульовано положення, які характеризуються науковою новизною, розкрито теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію і публікацію результатів дослідження, зазначено структуру та обсяг роботи.

У **першому розділі «Загальна характеристика співробітництва між Радою Європи та Європейським Союзом»**, який складається з трьох підрозділів, розглядаються основні етапи становлення та розвитку співробітництва між РЄ та ЄС, виділяється роль РЄ в процесі розширення ЄС у контексті правової взаємодії та формування європейського правового простору, досліджуються особливості співробітництва цих організацій та його вплив на розвиток права міжнародних організацій та сучасного міжнародного права загалом.

Підрозділ 1.1. «Гене́за становлення та розвитку співробітництва між Радою Європи та Європейським Союзом» присвячено історичній ретроспективі розвитку співробітництва між РЄ та ЄС і його засад, принципів та мети. Виділяються відмінності міжнародно-правового статусу, особливості взаємодії та спільні риси РЄ та ЄС. Підкреслюється, що попри різний членський склад, масштаби діяльності, організаційно-правові форми і методи функціонування, РЄ та ЄС найтісніше співпрацювали одна з одною. Виділено чотири етапи становлення та розвитку співробітництва між РЄ та ЄС, від етапу «становлення співробітництва» до «стратегічного партнерства» і їх особливості. Зазначається, що ідея розмежування компетенції між РЄ та ЄС, яка піднімалась на початкових етапах співробітництва, не отримала закріплення у практиці відносин між ними, а переросла у формат взаємодії і взаємодоповнення.

Розкрито зміст таких базових понять як «співробітництво», «партнерство», «стратегічне партнерство». Підкреслюється, що вид співробітництва – *стратегічне партнерство*, РЄ та ЄС підтвердили взаємним представництвом на рівні посольств, що засвідчило вагомий внесок у подальший розвиток інституту посольства ММО та права

зовнішніх зносин. Виділено особливості та характер угод, які укладаються між РЄ та ЄС у процесі їх співробітництва.

У підрозділі 1.2. «Правові аспекти взаємодії між Радою Європи та Європейським Союзом у процесі розширення об'єднання *sui generis*» встановлено, що РЄ створює основу інтеграції, котра відбувається в межах ЄС та безпосередньо здійснює внесок у розширення ЄС, через формування спільного європейського правового простору та утвердження європейських правових стандартів та цінностей між державами-членами. Доведено, що для держав-кандидатів членство в РЄ є фактично проміжним та необхідним етапом – правовою платформою для подальшого просування інтеграційним шляхом.

Зазначається, що аналіз участі РЄ у процесі розширення ЄС дав змогу виокремити такі правові аспекти взаємодії обох організацій у цій сфері: 1) запровадження для держав Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) статусу *спеціально запрошеного гостя* при ПАРЄ, а також впровадження та реалізація програм допомоги, які сприяють поглибленню процесів демократизації держав ЦСЄ на шляху інтеграції до ЄС; 2) співробітництво між РЄ та ЄС у побудові європейського правового простору через запрошення до повноправного членства в РЄ та підготовку до членства в ЄС; 3) залучення практично усіх статутних органів і допоміжних інституцій РЄ як безпосередньо, так і опосередковано, до процесу розширення ЄС через використання цілої низки правових інструментів та засобів; 4) імплементація спільних програм РЄ та ЄС, які реалізуються у державах-кандидатах на членство в ЄС; 5) участь у політиці розширення ЄС – політиці Східного партнерства, Південного партнерства та ін.

Особлива увага приділяється характеру та сприянню правовій допомозі, яка надана РЄ державам ЦСЄ, та її значення у розширенні ЄС та демократизації цих держав. Також охарактеризовано взаємозалежність процесів демократизації за участі та сприяння РЄ з процесом європейської інтеграції держав ЦСЄ.

У підрозділі 1.3. «Особливості впливу співробітництва між Радою Європи та Європейським Союзом на розвиток сучасного міжнародного права» встановлено, що активний розвиток співробітництва, зокрема і у нових для міждержавних об'єднань формах, до яких належать РЄ та ЄС, свідчить про подальший розвиток права міжнародних організацій. За допомогою спільної правотворчої і правозастосовчої практики РЄ та ЄС у європейському правовому просторі створюється величезний масив міжнародно-правових норм, які становлять невід'ємну частину європейського права та поступово можуть набувати універсального характеру, тим самим сприяючи розвитку права міжнародних організацій і сучасного міжнародного права загалом.

Відзначається, що ідеї Плану А. Ідена та положення проекту Договору про створення Європейського політичного співтовариства слугували

основою для підняття питання щодо спільної платформи діяльності і можливості членства однієї ММО у іншій. Підкреслюється, що попри тісне багаторічне співробітництво між РЄ та ЄС відсутність юридичного закріплення рівня відносин між ними породжує численні дискусії в праві міжнародних організацій щодо необхідності формалізації таких відносин. На основі аналізу рівнів і особливостей співробітництва між РЄ та ЄС пропонується виділяти новий формат взаємодії у відносинах між ММО, а саме – «асоційоване партнерство» як найбільш відповідну форму співробітництва між організаціями такого типу, сформульовано способи його закріплення на нормативному рівні.

Зазначається, що одним з позитивних наслідків співробітництва між РЄ та ЄС є максимальна інтеграція держав-членів ЄС у європейський правовий простір, що має наслідком поширення на них спільних правових стандартів незалежно від їх членства в ЄС. Констатується, що ілюстративним прикладом цього може слугувати вихід Великої Британії з ЄС (т. зв. «*Brexit*»), після чого Велика Британія залишиться учасницею спільного європейського правового простору, попри втрату формального членства в ЄС.

У другому розділі «**Організаційно-правовий механізм співробітництва між Радою Європи та Європейським Союзом**», який складається з чотирьох підрозділів, розглядаються міжнародно-правові форми співробітництва між РЄ та ЄС та виділяються їх особливості.

У підрозділі 2.1. «**Міжнародно-правові форми співробітництва між Радою Європи та Європейським Союзом**» проаналізовано доктринальні підходи до розуміння поняття «форма співробітництва», пропонується авторське визначення поняття «міжнародно-правова форма співробітництва» між РЄ та ЄС.

Підкреслено, що з розвитком міжнародно-правових відносин та зі створенням і функціонуванням величезної кількості ММО запроваджуються нові міжнародно-правові форми співробітництва, ефективніші за ті, що застосовувалися у середині ХХ ст., коли розпочався активний розвиток права міжнародних організацій. Розглянуто договірну форму співробітництва між ММО як найпоширенішу у праві міжнародних організацій та у сучасному міжнародному праві загалом, в тому числі між РЄ та ЄС, проаналізовано основні міжнародні договори, на основі яких здійснюється співробітництво між РЄ та ЄС. Виділено напрями та інші форми співробітництва між ММО на прикладі співробітництва між РЄ та ЄС, надано характеристику їх особливостей. Досліджено основні сфери поточного розвитку співробітництва та виділено пріоритетні, які є актуальними в сучасних обставинах.

Відзначено, що *стратегічне партнерство* між РЄ та ЄС еволюціонує і в даний час здійснюється як у договірних, інституційних, так і в комбінованих міжнародно-правових формах співробітництва. Виділено

ознаки, що характеризують міжнародно-правові форми співробітництва між РЄ та ЄС: а) сторонами виступають суб'єкти міжнародного права – ММО (у цьому випадку РЄ та ЄС); б) застосовуються особливі засоби взаємодії, а саме правові; в) тривалість і стабільність взаємовідносин підкріплена на договірному та інституційному рівнях; г) правова значущість, тобто спільна діяльність ММО породжує права, обов'язки та юридичні наслідки; г) особлива мета (досягнення поставлених цілей у процесі міжнародного спілкування та взаємодії – у побудові європейського правового простору); д) регламентованість відносин нормами міжнародного права та європейського регіонального права.

У **підрозділі 2.2. «Участь Європейського Союзу у конвенційному *acquis* Ради Європи»** відзначається, що РЄ зробила особливий вагомий внесок у розвиток сучасного міжнародного та європейського регіонального права, ухваливши понад дві сотні багатосторонніх угод, які становлять конвенційний *acquis* РЄ. Наголошується, що в ході співробітництва між РЄ та ЄС їхні правові системи існують у межах європейського правового простору на принципах взаємопроникнення та взаємодоповнення, з урахуванням традиційних цілей РЄ та розширенням компетенції ЄС з метою уникнення подвійних стандартів у питаннях захисту прав людини.

Констатується, що незважаючи на щільність зв'язків, які існують між РЄ та ЄС, питання приєднання ЄС до конвенцій РЄ носить особливий характер, порівняно з приєднанням держав. На основі аналізу практики договірних відносин між РЄ та ЄС зазначається, що 17 з 54 договорів РЄ, які відкриті для ЄС, стали складовою *acquis communautaire* ЄС, сприяючи пошквалюванню співробітництва та формуванню європейського правового простору. Відзначено, що РЄ сприяє участі ЄС у своїх конвенціях шляхом застосування особливого способу – положення «про від'єднання» (анг. *disconnection clause*), що є новим підходом у договірній практиці ММО.

У **підрозділі 2.3. «Особливості приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.»** підкреслюється, що РЄ зі своїм головним юридичним інструментом – ЄКПЛ є найпотужнішою європейською організацією у галузі захисту прав людини і верховенства права та демократії у Європі. Однак, застосування у РЄ та ЄС різних механізмів захисту прав людини спричиняє колізії через різне тлумачення судовими органами обох організацій. Зазначається, що необхідну правову базу для подолання наслідків фрагментації повинно надати приєднання ЄС до ЄКПЛ, в результаті чого буде запроваджено більш тісні інституційні зв'язки між організаціями та в кінцевому результаті відбулося б становлення єдиних стандартів у сфері захисту прав людини в європейському правовому просторі. Акцентовано, що в науковій доктрині міжнародного права та права ЄС, а також на рівні інституцій обох ММО існує плюралізм думок щодо питання приєднання ЄС до ЄКПЛ, проаналізовано позитивні і негативні результати, наслідки неприєднання та варіанти вирішення цієї проблеми.

На підставі аналізу особливостей процесу приєднання ЄС до ЄКПЛ зроблено висновок, що на сьогодні перед ЄС постала дуже складна проблема: з одного боку, ЄС має приєднатися до ЄКПЛ, оскільки це зобов'язання, передбачене ст. 6 (2) Договору про Європейський Союз, однак не закріплення термінів його виконання також передбачає певні юридичні наслідки для ЄС у разі неприєднання; а з іншого – Суд ЄС зробив це майже неможливим, оскільки у своєму Висновку про сумісність Проекту угоди з правом ЄС встановив існування суттєвих перешкод та визнав його несумісним з правом ЄС, якщо відповідні зміни не буде включено до Угоди про приєднання.

У *підрозділі 2.4. «Спільні програми – особлива міжнародно-правова форма співробітництва між Радою Європи та Європейським Союзом з Україною»* підкреслено, що у 1993 р. РЄ та Європейська Комісія запровадили постійно діючу міжнародно-правову форму співробітництва як з державами ЦСЄ, так і з кандидатами на вступ до ЄС – *спільні програми* (анг. *joint programmes*) (СП). Відзначається, що на сьогодні в рамках проведення СП створено відповідний інституційний механізм між РЄ та ЄС. Наголошується, що з кожним роком РЄ та ЄС удосконалюють і розширюють договірну базу та запроваджують нові механізми підготовки, реалізації і моніторингу виконання. Констатується, що в контексті тісної взаємодії двох регіональних організацій діють три механізми реалізації проектів у відповідних державах, окремо в рамках РЄ, окремо в рамках ЄС, та в рамках СП. Наголошується, що СП передбачають два варіанти виконання, а саме: а) фінансується РЄ та ЄС і здійснюється РЄ; б) фінансується ЄС і реалізується РЄ.

Відзначається, що Україна, заявивши про свій євроінтеграційний вектор розвитку, постала в центрі уваги як РЄ, так і ЄС, а СП стали одним з важливих засобів налагодження та зміцнення співробітництва РЄ та ЄС з Україною. Встановлено, що СП є найпотужнішим інструментом впровадження демократичних перетворень на Європейському континенті, найяскравішим і наймасштабнішим міжнародно-правовим і фінансовим механізмом надання допомоги, а їхній вплив на розвиток правового співробітництва РЄ та ЄС з державою проведення, зокрема з Україною, беззаперечний.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовано найбільш суттєві результати й положення дисертаційного дослідження, наведено теоретичні узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке полягало у комплексній характеристиці міжнародно-правових аспектів співробітництва між РЄ та ЄС:

1. Співробітництво ММО активно розвивається на регіональному рівні, зокрема – на Європейському континенті в межах взаємодії між РЄ

та ЄС. Аналіз установчих документів, спільних угод та інших правових актів РЄ та ЄС дав можливість відзначити, що співробітництво пройшло чотири етапи еволюції: 1) період «становлення співробітництва» (1951-1987 рр.); 2) період «розвитку співробітництва і становлення партнерства» (1988-2001 рр.); 3) період «зародження інституційного партнерства» (2002-2006 рр.); 4) період «стратегічного партнерства» (2007 р. – до тепер). РЄ та ЄС, окрім різних особливостей, зумовлених їх юридичною природою, мають спільні історичні, правові, ціннісні засади, а також спільну мету – побудова європейського правового простору – Європи без розподільчих ліній. З одного боку, спостерігається взаємодоповнюваність діяльності двох ММО, а з іншого – явище регіональної фрагментації, що супроводжується створенням двох правових режимів та певними елементами конкуренції при здобутті провідних позицій серед ММО. Однак, співробітництво між РЄ та ЄС є показовим прикладом ефективної взаємодії між ММО традиційного типу з інтеграційним об'єднанням *sui generis* та справляє значний вплив на еволюцію міжнародно-правового співробітництва між ММО.

2. Співробітництво між РЄ та ЄС здійснюється у форматі стратегічного партнерства, що реалізується за принципом взаємодоповнюваності та має свої характерні міжнародно-правові особливості, зокрема: 1) вищий рівень партнерства зі спільною стратегією політико-правових відносин; 2) взаємовідносини, які мають спільні ціннісні та засадничі ознаки розвитку з метою формування спільного правового простору на Європейському континенті; 3) спільність членського складу (усі держави-члени ЄС є членами РЄ); 4) активне зростання співробітництва у міжнародно-правових питаннях щодо держав – членів, третіх держав та інших ММО; 5) тісна взаємодоповнюваність діяльності на Європейському континенті та поза його межами в провадженні різних політик та реалізації СП; 6) обов'язкова закріплена тривалість правовідносин на договірному та інституційному рівнях, і перспектива їх розширення; 7) обмін дипломатичними представництвами на посольському рівні та інші особливості, які виявляються у ході співробітництва між РЄ та ЄС.

3. Юридичними підставами для співробітництва між РЄ та ЄС є універсальні норми договірного та звичаєвого характеру, двосторонні міжнародні договори, зокрема Меморандум про взаєморозуміння 2007 р. та низка інших міжнародно-правових актів, а саме Статут РЄ, статутні резолюції РЄ, установчі договори ЄС, спільні угоди, а також декларації, резолюції, рекомендації та інші документи цих організацій. Угоди, які укладаються між РЄ та ЄС, мають свої особливості, зокрема: 1) незалежно від назви згідно з Віденською конвенцією 1986 р. іменуються міжнародними; 2) не мають класичної структури договору; 3) мають здебільшого політико-правовий характер; 4) не потребують ратифікації державами – членами; 5) обов'язкові тільки для сторін, які їх уклали; 6) не підлягають обов'язковій реєстрації; 7) не передбачають

відповідальності за невиконання; 8) не містять терміну дії; 9) укладені відповідно до міжнародного права і на основі принципу *pacta sunt servanda*; 10) термін «договір» не вживається для позначення назви угод між РЄ та ЄС. Особливе місце в процесах правового регулювання відносин між РЄ та ЄС посідають норми «м'якого права» (анг. «soft law»), які містяться також у спільних документах недоговірною характеру та закладають основи можливого визнання їх обов'язковими в майбутньому.

4. Аналіз правової взаємодії між РЄ та ЄС у процесі розширення ЄС як об'єднання *sui generis*, послужив підставою для висновку про те, що сам процес європейської інтеграції відбувається в межах ЄС, а РЄ створює правову основу для його розвитку, тобто безпосередньо здійснює свій внесок у розширення ЄС, через поширення європейських правових стандартів, як між державами-членами ЄС та державами-кандидатами на членство, так і між державами, які розпочинають свій шлях європейської інтеграції. Важливою є роль РЄ як платформи та свого роду організаційно-правового мосту для міжнародно-правового співробітництва між ЄС та європейськими державами, що перебувають поза його інституційними рамками. І хоча стосовно того, що вступ до РЄ є обов'язковим проміжним етапом для вступу до ЄС, сьогодні не існує офіційного документа *de jure*, але *de facto* членство в РЄ та участь у СКПЛ є передумовою вступу в ЄС.

5. *Стратегічне партнерство* між РЄ та ЄС останніми роками значно активізувалося та потребує чіткого визначення статусу і формально-юридичного закріплення взаємовідносин з урахуванням практики співпраці між ММО на усіх рівнях. У процесі співробітництва між РЄ та ЄС запроваджується новий вид членства, який практично не досліджений і не визначений в теорії права міжнародних організацій, але отримав своє закріплення в практиці їх відносин. Найбільш відповідною формою співробітництва між РЄ та ЄС є *асоційоване партнерство*, що встановилось в процесі тісної співпраці та передбачає чітке визначення правового положення кожної з організацій в іншій та посилює взаємодію у формуванні європейського правового простору. Юридичне закріплення форми співробітництва – *асоційоване партнерство* призведе до появи нового виду членства в теорії права міжнародних організацій, яке *de facto* на практиці вже існує і найчіткіше відображає реалії взаємин між РЄ та ЄС.

6. Норми права РЄ та ЄС та їх правові системи перебувають у постійній правовій взаємодії та базуються на спільних цінностях: верховенства права, демократії та захисту прав людини. Активний розвиток співробітництва між РЄ та ЄС суттєво впливає на розвиток сучасного міжнародного права шляхом: 1) паралельного виконання правотворчої та правозастосовної функцій у формуванні європейського права; 2) побудови спільного європейського правового простору; 3) подальшого розвитку інституту членства в праві міжнародних організацій; 4) подальшого розвитку інституту посольства ММО у праві

зовнішніх зносин; 5) використання інноваційного методу у правотворчості ММО у праві міжнародних договорів – положення «про від'єднання» (анг. *disconnection clause*) та угод «особливого виду»; 6) створення спільних стандартів у праві прав людини; 7) реалізації *спільних програм* як найдієвішого інструменту в процесі демократизації та інтеграції до ЄС; 8) запровадження особливої форми співробітництва між ММО – *асоційоване партнерство* та ін.

7. Більш як за півстоліття розвитку спільних взаємин між РЄ та ЄС у процесі застосування ними складного масиву правових засобів і прийомів на різних рівнях, склався відповідний інституційний та договірний механізм співробітництва зі своїми особливостями. На сучасному етапі співробітництво між РЄ та ЄС здійснюється у різних напрямках у таких основних міжнародно-правових формах: 1) обмін листами; 2) укладання угод про співробітництво між організаціями в цілому; 3) укладання угод між відповідними органами та допоміжними інституціями; 4) участь ЄС у конвенційному *acquis* РЄ; 5) зустрічі на найвищому рівні («чотиристоронні зустрічі»); 6) створення спільних органів (Контактна група в рамках Конгресу місцевих і регіональних органів влади Європи та Комітету Регіонів та спільний комітет Парламентської Асамблеї Ради Європи та Європейського Парламенту); 7) співробітництво між відповідними органами РЄ та ЄС (Парламентською Асамблеєю Ради Європи та Європейським Парламентом, Конгресом місцевих і регіональних органів влади Європи та Комітетом Регіонів; Судом Європейського Союзу та Європейським судом з прав людини та ін.); 8) участь Європейської Комісії у роботі у Комітеті Міністрів Ради Європи та його комітетів без права голосу; 9) участь ЄС у роботі допоміжних органів РЄ (розширених, часткових угодах, комітетах та інших установах); 10) реалізація *спільних програм* і проєктів; 11) обмін представництвами на посольському рівні; 12) спільного використання європейського гербу і його елементів; 13) участь РЄ у політиці розширення ЄС (політика сусідства, Східного партнерства, південного партнерства, та інших інструментах); 14) співробітництво у пріоритетних сферах (захист прав людини, освіта, культура та ін.). Цей перелік не є повним, в процесі співробітництва встановлюються й інші особливі відносини у різних форматах, зокрема неформальне співробітництво, що своєю чергою, свідчить про еволюцію механізму співпраці на різних рівнях, у різних сферах та у різних географічних напрямках.

8. Форма співробітництва між РЄ та ЄС, що закріплена в договорі, акумулює комбінацію форм співпраці – договірну і інституційну, умовно можемо назвати комбінованою. На підставі проведеного дослідження констатуємо, що співробітництво між РЄ та ЄС прогресує, а *стратегічне партнерство* в даний час здійснюється у договірних, інституційних та комбінованих міжнародно-правових формах співробітництва. В рамках

цих форм виділяються і особливі та «інноваційні», притаманні тільки цим європейським об'єднанням, що своєю чергою впливає на еволюцію міжнародно-правового співробітництва інтеграційних утворень з іншими ММО у розвитку нових міжнародно-правових форм співробітництва. Під «міжнародно-правовою формою співробітництва між РЄ та ЄС» слід розуміти зовнішній прояв взаємодії між ММО за допомогою сукупності правових засобів, процедур і прийомів, обумовлений метою та способами її реалізації.

9. Основним способом правової взаємодії та взаємопроникнення обох ММО є участь ЄС у конвенційному *acquis* РЄ. РЄ докладає максимум зусиль для залучення ЄС до участі у своїх конвенціях шляхом застосування положення «про від'єднання» (анг. *disconnection clause*). Цей інноваційний метод у правотворчості ММО застосовується для того, щоб ЄС став стороною договору, але при цьому використовував власні засоби регулювання, відмінні від тих, що запропоновані відповідною конвенцією. При цьому таке приєднання не знімає зобов'язань з ЄС і не змінює умов для інших сторін учасників конвенції. Саме з участю ЄС у конвенційному *acquis* РЄ запровадилась «інноваційна» міжнародно-правова форма співробітництва. Стандарти, які формуються на основі конвенційного *acquis* РЄ, отримують визнання ЄС кількома різними способами, шляхом: 1) участі у конвенціях РЄ; 2) посилання органів ЄС на конвенції РЄ при розробці та прийнятті законодавства ЄС; 3) імплементації до законодавства ЄС правових інструментів РЄ; 4) перенесення конвенційних норм у законодавство ЄС з подальшою деталізацією, удосконаленням і новелізацією; 5) реалізації рекомендаційних норм КМРЕ та ПАРЄ. Водночас, ЄС, базуючись на загальних цінностях обох організацій та стандартах РЄ, переймаючи довід і частково переміщуючи *acquis* РЄ до свого *acquis communautaire*, розробляє більш досконалі правові акти і намагається просуватися далі досягнутого в рамках РЄ.

10. У сфері захисту прав людини в рамках співробітництва між РЄ та ЄС присутнє явище фрагментації, яке виникає із застосування двох механізмів захисту прав людини в рамках РЄ та ЄС у спільному європейському правовому просторі та вимагає ухвалення відповідного рішення для подальшого уникнення колізій правових норм і конфлікту юрисдикцій між Європейським судом з прав людини та Судом ЄС. Приєднання ЄС до ЄКПЛ шляхом укладання угоди про приєднання є одним із способів подолання фрагментації і його правових наслідків. Особливістю такого приєднання є те, що ЄС як організація регіональної інтеграції підпорядковується конкретним умовам, які відрізняються від умов, встановлених для приєднання держав. Приєднання ЄС до ЄКПЛ є унікальним випадком у сучасному міжнародному праві, оскільки спосіб приєднання міжнародної організації *sui generis* до конвенції РЄ шляхом укладання угоди про приєднання «особливого виду» практично

не застосовується у міжнародному праві, а той, що використовує ЄС в межах свого правопорядку для прийому нових держав-членів та є «інноваційним» для договірних правовідносин ММО.

11. *Спільні програми* (анг. *joint programmes*) як інструмент взаємодії між ММО, окрім застосування на універсальному рівні в рамках ООН і спеціалізованих установ, отримали практичне і юридичне закріплення на регіональному – в межах співробітництва між РЄ та ЄС. Запроваджений як інституційний, так і договірний механізми взаємодії обох організацій у рамках проведення СП, є комбінованою міжнародно-правовою формою співробітництва, однак зі значною політично-економічною складовою. СП є найбільш продуктивною міжнародно-правовою формою співробітництва, яка від часу вступу України до РЄ демонструє свою ефективність у тристоронніх відносинах.

Аналіз діяльності РЄ та ЄС щодо реалізації СП, розгляд різних правових аспектів та особливостей їх реалізації і в Україні, дає можливість сформулювати дефініцію «спільних програм» як особливої міжнародно-правової форми партнерства між РЄ та ЄС, яка здійснюється за допомогою цілого комплексу організаційно-правових заходів та інструментів, спрямованих на здійснення демократичних перетворень у сфері захисту прав людини, верховенства права та інших сферах за спільної участі обох регіональних організацій і держави їх проведення. Особливістю СП є те, що така форма партнерства на регіональному рівні є найдієвішою у процесі інтеграції в європейський правовий простір та не відноситься до традиційних форм співробітництва, а є «інноваційною» та характерна тільки для РЄ та ЄС на Європейському континенті, що в свою чергу, підкреслює особливість *стратегічного партнерства* між ММО.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мацигіна В. Ю. Варшавський саміт як один із важливих етапів розвитку відносин між Радою Європи та Європейським Союзом. *Наше право*. 2007. № 3. С. 111-114.
2. Мацигіна В. Ю. Партнерство задля демократії. Віче. 2007. № 19. С. 38-39.
3. Левицький Т., Мацигіна В. Окремі аспекти впливу Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини 1950 р. на розвиток права прав людини. *Вісник Львівського Університету. Серія міжнародні відносини*. 2007. Вип. 19. С. 189-193.
4. Мацигіна В. Ю. Окремі аспекти співпраці Ради Європи та Європейського Союзу. *Вісник Львівського Університету. Серія міжнародні відносини*. 2007. Вип. 22. С. 150-154.

5. Мацигіна В. Ю. Співробітництво Ради Європи з Європейським Союзом на сучасному етапі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2007. Вип. 70, Ч. 2. С. 215-218.

6. Мацигіна В. Ю. Внесок Плану Ідена на процес співробітництва між Радою Європи і Європейським Союзом. *Наше право*. К., 2008. № 2. С. 89-93.

7. Кузьма В. Ю. Правове регулювання приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.: перспективи та реалії. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2017. №1 (23). С. 161-166.

8. Кузьма В. Ю. Участь Європейського Союзу у договірному *acquis* Ради Європи. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 2. Ч. 2. С. 109-114.

9. Мацигіна В. Ю. Історичні аспекти співробітництва Ради Європи з Європейським Союзом в інтеграційному процесі. *Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Європейські інтеграційні процеси, проблеми євроатлантичної інтеграції і національна безпека України» (Луцьк, 11-12 жовтня 2007 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. Держ. Ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. Т. 1. С. 18-21.

10. Мацигіна В. Ю. Тенденції розвитку сучасної системи України та проблеми розвитку з європейськими правовими системами (на прикладі Ради Європи та Європейського Союзу). *Правова система держави: проблеми формування та перспективи розвитку*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. (23 листопада 2007 рік Одеса). Одеса, 2007. С. 180-182.

11. Мацигіна В. Ю. Україна у Раді Європи: здобутки і перспективи. *Українська державність: історія і сучасність*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 30 листопада 2007 р.). Маріуполь: МДГУ, 2007. Ч. 2. С. 63-65.

12. Мацигіна В. Ю. Меморандум про взаєморозуміння між Радою Європи та Європейським Союзом розпочав новий етап відносин в історії взаємин двох організацій. *Європейська і євроатлантична інтеграція та транскордонне співробітництво*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 15-16 травня 2008 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. націон. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 1. С. 19-22.

13. Мацигіна В. Ю. Роль Ради Європи в інтеграції держав Центральної та Східної Європи до Європейського Союзу. *Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 16-17 жовтня 2008 р.). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. націон. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. С. 61-64.

14. Кузьма В. Ю. Правові засади співробітництва Парламентської Асамблеї Ради Європи з Європейським Парламентом. *Право: історія*,

теорія, практика: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 18-19 листопада 2016 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 42-45.

15. Кузьма В. Ю. Окремі аспекти співпраці Ради Європи та Європейського Союзу у сфері захисту прав людини. *Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23-24 грудня 2016 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. Ч. 1. С. 89-92.

16. Кузьма В. Ю. Спільні програми Ради Європи та Європейського Союзу як одна з форм економічно-політичного співробітництва двох інституцій. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Харків, 14-15 квітня 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 42-44.

17. Кузьма В. Ю. Спільні програми Ради Європи та Європейського Союзу щодо України. *Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 21-22 квітня 2017 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 1. С. 43-40.

18. Левицький Т. І., Кузьма В. Ю. Особливості участі України в Європейській політиці сусідства та Східного партнерства Європейського Союзу. *Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи*: матеріали заочної наук.-практ. конф. (Львів, 31 жовтня 2017 р.). Львів: ННІПП НУ «Львівська Політехніка», 2017. С. 59-64.

АНОТАЦІЯ

Кузьма В. Ю. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Ради Європи з Європейським Союзом. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2018.

Дисертація присвячена аналізу теоретико-правових і практичних аспектів співробітництва між Радою Європи та Європейським Союзом. Досліджено історичну ретроспективу розвитку співробітництва між РЄ та ЄС і виокремлено особливий вид співробітництва – «стратегічне партнерство». Проаналізовано особливості правового статусу РЄ та ЄС як різних еволюціонуючих інституцій з договірною правоздатністю у зовнішніх відносинах, які активно розвиваються протягом усього часу існування та взаємодоповнюють одна одну. Виокремлено особливості аргументації юридичної природи рішень та угод, які ухвалюють РЄ та ЄС, що залучені у спільний процес формування європейського

правового простору. Обґрунтовано внесок РЄ в розширення об'єднання *sui generis* у контексті правової взаємодії. Виділено особливості впливу співробітництва між РЄ та ЄС на розвиток сучасного міжнародного права та наслідки виходу Великої Британії зі складу ЄС (т. зв. «*Brexit*») для європейського правового простору.

Встановлено, що «стратегічне партнерство» між РЄ та ЄС здійснюється як у традиційних для всіх міжнародних організацій міжнародно-правових формах співробітництва, так і в «інноваційних», притаманних тільки для цих європейських організацій. Здійснено теоретичне і практичне обґрунтування того, що «спільні програми» РЄ та ЄС з Україною є особливою міжнародно-правовою формою співробітництва тристороннього формату. Запропоновано на практиці форму співробітництва між РЄ та ЄС – «асоційоване партнерство» та способи її закріплення на юридичному рівні. Проаналізовано можливість і наслідки приєднання ЄС до Статуту РЄ та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Визначено, що поряд з тісним співробітництвом між РЄ та ЄС відбувається явище регіональної фрагментації, яке характеризується як створенням двох правових режимів у рамках РЄ та ЄС, так і юрисдикційним конфліктом між ЄСПЛ та Судом ЄС у сфері захисту прав людини.

Ключові слова: міжнародні організації, інтеграційне об'єднання, Рада Європи, Європейський Союз, стратегічне партнерство, європейське право, європейський правовий простір, асоційоване партнерство, міжнародно-правові форми співробітництва, спільні програми, стандарти Ради Європи, фрагментація, *acquis* Ради Європи, *Brexit*, *sui generis*.

АННОТАЦІЯ

Кузьма В. Ю. Международно-правовые аспекты сотрудничества Совета Европы с Европейским Союзом. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2018.

Диссертация посвящена анализу теоретико-правовых и практических аспектов сотрудничества между Советом Европы и Европейским Союзом. Исследована историческая ретроспектива развития сотрудничества СЕ и ЕС и выделен особый вид сотрудничества – «стратегическое партнерство». Проанализированы особенности правового статуса СЕ и ЕС как различных эволюционирующих институтов с договорной правоспособностью во внешних отношениях, которые активно развиваются в течение всего времени существования и взаимодополняют друг друга. Выделены особенности аргументации юридической природы решений и соглашений, которые принимают СЕ и ЕС, будучи привлеченными в общий процесс

формирования европейского правового пространства. Обоснован вклад СЕ в расширение объединения *sui generis* в контексте правового взаимодействия. Выделены особенности влияния сотрудничества между СЕ и ЕС на развитие современного международного права и последствия выхода Великобритании из состава ЕС (т. н. «Brexit») для европейского правового пространства.

Установлено, что «стратегическое партнерство» между СЕ и ЕС осуществляется как в традиционных для всех международных организаций международно-правовых формах сотрудничества, так и в «инновационных», присущих только для этих европейских организаций. Осуществлено теоретическое и практическое обоснование того, что «совместные программы» СЕ и ЕС с Украиной являются особой международно-правовой формой сотрудничества трехстороннего формата. Предложено на практике форму сотрудничества между СЕ и ЕС – «ассоциированное партнерство» и способы ее закрепления на юридическом уровне. Проанализирована возможность и последствия присоединения ЕС к Уставу Совета Европы и Конвенции о защите прав человека и основных свобод 1950 г. Определено, что наряду с тесным сотрудничеством между СЕ и ЕС происходит явление региональной фрагментации, которое характеризуется созданием двух правовых режимов в рамках СЕ и ЕС, так и юрисдикционным на конфликтом между Европейским судом по правам человека и Судом ЕС в сфере защиты прав человека.

Ключевые слова: международные организации, интеграционное объединение, Совет Европы, Европейский Союз, стратегическое партнерство, европейское право, европейское правовое пространство, ассоциированное партнерство, международно-правовые формы сотрудничества, совместные программы, стандарты Совета Европы, фрагментация, *acquis* Совета Европы, *Brexit*, *sui generis*.

SUMMARY

Kuzma V. Y. International legal aspects of cooperation between the Council of Europe and the European Union. – Manuscript.

Thesis for obtaining of a scientific degree of candidate of legal sciences under the specialty 12.00.11 – international law. – National University «Odesa Academy of Law». – Odesa, 2018.

The thesis is devoted to the issue of theoretical, legal and practical aspects of cooperation between the Council of Europe and the European Union. The historical retrospective of the development of co-operation between the CoE and the EU is explored and a special type of cooperation – «strategic partnership» – is singled out. The peculiarities of the legal status of the CoE and the EU as various evolving institutions with contractual capacity in external

relations that are actively developing throughout their lifetime and mutually complementary are analyzed. The peculiarities of the legal nature of decisions and agreements adopted by the CoE and the EU, being involved in the joint process of formation of the European legal space, are singled out. The contribution of the CoE to the expansion of the EU as *sui generis* association in the context of legal interaction is substantiated. The peculiarities of the cooperation between the CoE and the EU on the development of contemporary international law and the consequences of the UK's withdrawal from the EU (the so-called "*Brexit*") for the European legal space are highlighted.

For more than half a century of the development of mutual relations between the CoE and the EU in the process of using them a complex of legal means and techniques at different levels has developed an appropriate institutional and treaty mechanism of cooperation with its own peculiarities. At the present stage, cooperation between the CoE and the EU is carried out in the different directions and in the different international legal forms. The «strategic partnership» between the CoE and the EU is carried out both in the traditional international legal forms of cooperation to all international organizations, and in the «innovative» ones, which are specific only for these European organizations.

The theoretical and practical justification for the fact that the «joint programmes» of the CoE and the EU with Ukraine are a special international legal form of cooperation in a tripartite format is carried out. The form of cooperation in the practice of relations between the CoE and the EU is proposed – «associate partnership» and the ways of its consolidation at the legal level are proposed. The possibility and consequences of the EU accession to the Statute of the Council of Europe and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 have been analyzed. It is determined that along with close cooperation between the CoE and the EU there is a phenomenon of regional fragmentation that is characterized by the creation of two legal regimes within the framework of the CoE and the EU, and the jurisdictional conflict between the European Court of Human Rights and the EU Court in the field of human rights protection.

Key words: international organizations, integration association, Council of Europe, European Union, strategic partnership, European law, European legal space, associate partnership, international legal forms of cooperation, joint programmes, European standards, fragmentation, *acquis* of the Council of Europe, *Brexit*, *sui generis*.

Підписано до друку 11.10.2018.
Формат 60x90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.

